

Asia: VN/26572/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

1. Yleiset kommentit

Lausuntonne yleisesti esityksestä

Esitetty muutos nähdään rikos- ja riita-asioiden sovittelupalveluiden kannalta järkeväksi, perustelluksi ja selkiyttäväksi.

Lausuntonne vaikutusten arvioinnista

Muutoksella ei olisi käytännön vaikutuksia sovittelupalveluiden järjestämistapaan, eikä sovittelupalveluiden tuottamiseen varattuihin määrärahoihin. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia sovittelutoimistojen tehtäviin eikä palveluntuottajille maksettaviin korvauksiin.

Muutoksella voi myöhemmin olla vaikutusta palveluntuottajien toimintaan toiminnan ohjauksen ja valvonnan kautta. Tämän vuoksi muutoksen kaikkia vaikutuksia ei ole mahdollista ennalta arvioida.

Tässä esityksessä sovittelupalveluntuottamistapaa ei ehdoteta muutettavaksi, vaan tarkoituksena on pyrkiä ohjaamaan ja kehittämään toimintaa edelleen sopimus pohjaisena ja hankkimaan kokemusta sovittelutoiminnasta oikeusministeriön hallinnonalalla. Valtioillistaminen edellyttäisi myös lisärahoituksen ohjaamista toimintaan, mikä nykyisessä valtion taloudellisessa tilanteessa ei olisi tarkoituksenmukaista. Jatkossa toiminnan kannalta saattaisi olla tarkoituksenmukaista toiminnan valtioillistaminen, joka mahdollistaisi nykyistä paremmin yhtenäiset toimintatavat, valtionkorvauksen kohdentamisen resurssitarpeiden mukaan sekä hyödyntämään kattavasti saatavilla olevaa henkilöstöresursseja.

Ehdotetuilla muutoksilla on myönteistä vaikutusta sovittelutoimiston tiedonsaantioikeuksiin. Lakiin ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan sovittelutoimistoilla on oikeus saada sovittelualoitteen tehneiltä viranomaisilta välttämättömiä tietoja sovittelun edellytysten arviointia varten. Muutoksen arvioidaan vaikuttavan siihen, että esimerkiksi kouluilta saattaa tulla aiempaa enemmän aloitteita. Lisäksi tiedonsaantia koskevien muutosten arvioidaan edellyttävän yhteisten toimintatapojen luomista sovittelualoitteita tekevien viranomaisten kanssa. Erityisesti nuorten asioissa moniammatillinen tuki ja varhainen puuttuminen ovat keskeisiä.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaan. Tärkeänä nähdään, että sovittelun edellytykset ja erityispiirteet restoratiivisena konfliktien käsittelymenettelynä säilyvät ennallaan. Myös vapaaehtoissovittelijoiden toimiminen sovittelijoina on edelleen kannatettavaa.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti säännökset rikosvastuun soveltamisesta sovittelijoihin ja sovittelutoimintaan. Jos vapaaehtoinen toimii kunnan, valtion tai muun julkisen yhteisön järjestämässä toiminnassa ja hänelle on annettu tehtäviä, joka kuuluu julkiseen hallintotehtävään, kuten vapaaehtoissovittelija osallistuessaan asiakkaiden kanssa sovitteluun sekä käsitellessään arkaluontoisia tietoja, rinnastetaan sovittelijan olevan virkamieheen rinnastettavassa asemassa ja on rikosoikeudellisessa virkavastuussa. Voidaan katsoa, että esitetyllä muutoksella on merkittävää vaikutusta vapaaehtoisen sovittelijan oikeusasemaan rikosvastuun soveltamisen kautta.

Hyvinvointialueen toimiessa sovittelupalveluiden tuottajana, sovittelun järjestämisestä vastaavan hallinnon alan vaihtuminen lisäisi hyvinvointialueen toimintaa ohjaavien hallinnonalojen määrää. Hyvinvointialueet tuottavat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita (sosiaali- ja terveysministeriön alaista toimintaa) sekä pelastuspalveluita (sisäministeriön alaista toimintaa). Jatkossa edellä mainittujen lisäksi olisi myös Oikeusministeriön hallinnon alaista toimintaa. Sovittelupalvelu on laajuudeltaan verrattain vähäistä toimintaa verrattuna sosiaali- ja terveyspalveluihin ja pelastuspalveluihin, eikä muutoksen siksi arvioida olevan merkittävä hyvinvointialueen kokonaisuuden kannalta.

2. Ehdotukset palvelujen järjestämisvelvollisuudesta ja valvonnasta (Sovittelulaki 7 ja 7a §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelun järjestämisvelvollisuus kuului Oikeuspalveluvirastolle Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sijasta. Esitetty muutos nähdään rikos- ja riita-asioiden sovittelupalveluiden kannalta järkeväksi, perustelluksi ja selkiyttäväksi.

Oikeuspalveluviraston valvonnasta ei ole erityissääntelyä, vaan sen yleinen valvonta kuuluu lain mukaan oikeusministeriölle ja valvontaan sovelletaan yleisiä hallintolain säännöksiä hallintokantelusta. Rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämiseen liittyvät tehtävät ovat siinä määrin tavanomaisia valtion viranomaisen tehtäviä, että niiden vuoksi ei arvioida olevan tarvetta määritellä erillistä valvontaviranomaista. Esitys katsotaan toiminnan kannalta järkeväksi.

3. Ehdotukset neuvottelukuntaa koskeviksi muutoksiksi (Sovittelulaki 6 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Sovittelun ohjaukseen liittyvien säännösten selkeyttämiseksi ehdotetaan, että pykälään lisätään nimenomainen säännös, jonka mukaan järjestämisvelvollisuuteen kuuluu ohjaus, seuranta ja kehittäminen. Neuvottelukunnan tarkoitus puolestaan olisi yleisempi sovittelun valtakunnallisen kehittämisen tukeminen ja yhteistyön edistäminen. Esitetyn muutoksen katsotaan selkiyttävän neuvottelukunnan ja viraston vastuita ja tehtävänjakoa. Sovittelun neuvottelukunnan toiminnan jatkuminen nähdään tarpeellisena erityisesti sovittelutoimintaan liittyvän yhteistyön kehittämiseksi.

niin kansallisesti kuin kansainvälisesti sekä sovittelun näkyvyyden edistämiseksi. Neuvottelukunnan kokoonpanossa olisi tärkeää olla edustettuna sovittelutoiminnan keskeiset yhteistyötahot.

4. Ehdotukset tietojensaantioikeudesta (Sovittelulaki 15, 16 ja 25 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Esitetyn muutoksen katsotaan edesauttavan muiden kuin poliisin tai syyttäjän aloitteesta sovitteluun ohjautuneiden asioiden käsittelyä. Tarvittavien asiakirjojen maksuttomuus lisää sujuvuutta ja mahdollistaa tarpeellisten asiakirjojen saamisen.

5. Ehdotukset julkisuuslain soveltamisesta (Sovittelulaki 20 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Julkisuuslakia sovellettaisiin kaikkiin palveluntuottajiin samassa laajuudessa riippumatta siitä, onko palveluntuottaja yksityinen vai viranomainen. Tämä on perusteltua, koska niillä on sovittelun osalta samat laissa säädetty tehtävät. Muutos katsotaan perustelluksi ja sovittelun järjestämisen yhdenmukaisuutta edistäväksi.

Ehdotuksessa on, että luvan tietojen saamiseen valtakunnallisesta sovittelutoimistojen käytössä olevan tietojärjestelmän tietovarannosta antaisi Oikeuspalveluvirasto. Käytännössä tarkoittaako jatkossa, että yksittäisiä tutkimuslupia ei tarvitsisi hakea jokaiselta palveluntuottajalta erikseen. Sovittelua koskevien tutkimusten kannalta esitetty muutos sujuvoittaisi ja helpottaisi tutkimusten tekemistä sekä vähentäisi sovittelutoimistoissa ja palveluita järjestävissä organisaatioissa tutkimuslupien käsittelyä. Esitetty muutos nähdään myönteisenä.

6. Ehdotukset siirtymäsäännöksiksi (Sovittelulaki)

Kommenttinne ehdotuksesta

Muutoksen toteuttamisessa on tärkeää turvata sovittelutoimistojen käytössä olevan asiakastietojärjestelmän (Sopu) toiminta sovittelutoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi. Esitettyjen siirtymäsäännösten katsotaan edesauttavan tietojärjestelmän osalta turvallista siirtymää. Muilta osin siirtymäsäännöksiin ei ole kommentoitavaa.

7. Ehdotus talous- ja velkaneuvonnan erottamiseksi oikeusaputoimistoista (Laki Oikeuspalveluvirastosta 1, 2, 4 ja 9 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

- (ei kommentteja)

8. Ehdotus esteellisyssäännöksistä (13 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

- (ei kommentteja)

9. Ehdotus asiakkaan ohjaamiseksi toiseen toimistoon mm. esteellisyystilanteissa (14 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

- (ei kommentteja)

10. Ehdotus Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimiston johtajaa koskeviksi säännöksiksi (4, 9 ja 15 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

- (ei kommentteja)

11. Muut huomiot

-

- ei muita huomioita

Tallila Timo
Pirkanmaan hyvinvointialue - Avopalvelut